

ZAMONAVIY PEDAGOGIKA VA UNING METODOLOGIYASI

¹Xudayberganova Feruza,

²Raxmatullayeva Barno,

³Raximova Nasiba

Xorazm viloyati Xiva tumani 23 maktab o'qituvchilari.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7494007>

Annotatsiya: Ushbu maqolada quyidagilar haqida ma'lumot berilgan: Zamonaviy pedagogikaning ilmiy-tadqiqot usullari, uning metodologiyasi to'g'risida keng tushuncha berish, ushbu bilimlarni talabalar o'z ilmiy-amaliy faoliyati davomida qo'llay olishga zamin yaratish; milliy g'oya va asosiy pedagogik qonuniyatlar hamda tamoyillarga asoslangan holda o'quv-tarbiya ishlarini tashkil qilish; milliy g'oya va asosiy pedagogik qonuniyatlar hamda tamoyillariga asoslangan holda ta'lim-tarbiya ishlarini tashkil qilish.

Kalit so'zlar: pedagogika, fan taraqqiyoti, kategoriya, shaxs, tarbiya, ta'lim, bilim, ko'nikma, malaka, shakllanish, rivojlanish, pedagogik muhit, shaxs kamolotini ta'minlash, ta'limiy konsepsiyalar.

Ta'lim jarayonini innovatsion tashkil etishda pedagogika sohasidagi bilimlardan foydalanish, ularni amaliyotda qo'llash metodlarini takomillashtirish bo'yicha AQSh, Buyuk Britaniya, Yaponiya, Germaniya, Xitoy, Singapur, Janubiy Koreya kabi dunyoning rivojlangan mamlakatlarda ta'lim sohasini modernizatsiyalash, innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish, o'qitishning didaktik asoslarini global strategiyalar sifatida pedagogik amaliyotga tatbiq etish tendensiyalari kuzatilmoqda. Rivojlangan mamlakatlarda ta'lim eng noyob kapital sifatida qadrlanayotgan bugungi sharoitda uzluksiz ta'limning barcha bosqichlarida "ta'lim sifatini baholash jarayoni va vositalarini takomillashtirish, erishilgan natijalarni aniqlash imkonini beruvchi mexanizmlarni amaliyotga joriy etish» dolzarb vazifa etib belgilandi.

Jahonda va mamlakatimizda ta'lim barqaror taraqqiyotni ta'minlaydigan asosiy kuch sifatida e'tirof etilib, kompetensiyaviy yondashuvlar asosida ta'lim jarayonini innovatsion tashkil etish, pedagogik diagnostika metodlaridan optimal foydalanish strategiyalari samaradorligini oshirish va usullarini takomillashtirish orqali tahsil oluvchilar uchun ularning hayoti davomida sifatli ta'lim olish imkoniyatini yaratish alohida dolzarblik kasb etmoqda. Bu esa, har tomonlama yetuk, komil insonni shakllantirish masalasining ko'p qirrali va murakkabligi pedagogikaning hozirgi zamon ta'lim nazariyasi va amaliyoti uchun muhimligini ko'rsatib beradi. Bu vazifa o'qituvchi mahorati, uning yetukligi, chuqur kasbiy bilimi, ko'nikma va malakasi, maxsus bilimi orqali amalga oshirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Uzluksiz ta'lim tizimida yuksak

malakali, ijodkorlik va tashabbuskorlik qobiliyatiga ega, kasbiy va hayotiy muammolarni mustaqil hal qila oladigan, yangi texnika va texnologiyalarga tez moslanishga layoqatli kadrlarni tayyorlashda pedagogika sohasidagi bilimlardan foydalanish strategiyalarini takomillashtirishni taqozo etmoqda.

Mustaqilligimizning dastlabki kunlaridanoq uzluksiz ta'lim tizimidagi islohotlar ta'lim jarayonlarini innovatsion tashkil etish va boshqarish mexanizmlarini takomillashtirishga, ta'lim sifati va samaradorligini oshirishda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishlar va zamonaviy talablarga mos keladigan, demokratik tamoyillarga asoslangan modernizatsiyalashgan ta'lim boshqaruvini tashkil etishga imkoniyat yaratildi. Hozirgi kunda pedagogika ijtimoiy hayotning ajralmas qismi sifatida ta'limtarbiyaning maqsadi, vazifalari, davlat ta'lim standartlari, ta'lim va tarbiya shakllari, metodlari, vositalari, pedagogik faoliyatni tashkil qilish shakllari, mexanizmlari, uning qonuniyatlari haqida bilim, ma'lumot beruvchi, pedagogik mahorat sirlarini o'rgatuvchi fanga aylandi.

Mamlakatimizda ta'lim tizimini rivojlantirishning konseptual asoslari hisoblanmish O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"da davlatimiz ijtimoiy taraqqiyoti sohasida ta'limning ustuvor deb e'lon qilinishi Pedagogika fani zimmasiga juda katta mas'uliyatli, ulug'vor vazifalarni yukladi.

Pedagogika fani shaxsni rivojlantirishning ikki muhim jihatini – uni o'qitish va tarbiyalashga asosiy e'tiborni qaratganligi bois didaktika (ta'lim nazariyasi) va tarbiya nazariyasi fanning muhim tarkibiy qismlari hisoblanadi.

Didaktika (ta'lim nazariyasi, yunoncha didaktikos «o'rgatuvchi», didasko «o'rganuvchi») ta'limning nazariy jihatlarini, ta'lim jarayonining mohiyati, qonun va qonuniyatlari, tamoyillari, o'qituvchi va o'qituvchi faoliyati, ta'limning maqsadi, mazmuni, shakl, metod, vositalari, natijasi, ta'lim jarayonini takomillashtirish yo'llari kabi masalalarni tadqiq etadi.

Tarbiya nazariyasi – pedagogikaning muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, tarbiya jarayonining mazmuni, tarbiya turlari, shakl, metod, vosita va usullari, uni tashkil etish masalalarini o'rganadi. Ijtimoiy tarbiya fuqarolik, aqliy, axloqiy, jismoniy, mehnat, estetik, huquqiy, iqtisodiy, ekologik tarbiya kabi yo'nalishlarda tashkil etiladi.

Pedagogikaning asosiy kategoriyalari: shaxs, tarbiya, ta'lim, shakllanish, rivojlanish, bilim, ko'nikma, malaka, ma'lumot, pedagogik faoliyat, pedagogik jarayon va boshqalardir. Pedagogika ta'lim va tarbiya sohasidagi tajribalarni umumlashtiradi, ta'lim mazmuni va tarbiyaning kelgusidagi istiqbollari, yo'llari va usullarini qo'rsatib boradi. Pedagogika fanida umumiy kategoriyalar bilan bog'langan asosiy tushunchalardan biri – shaxs tushunchasidir. Shaxs- ruhiy

jihatdan taraqqiy etgan, shaxsiy xususiyatlari va xatti-harakatlari bilan boshqalardan ajralib turuvchi, muayyan xulq-atvor va dunyoqarashga ega bo'lgan jamiyat a'zosi. Jamiyatda o'z mavqeyiga ega bo'lgan, o'zligini anglagan, o'z "Men"iga da'vogar, tevarak-atrofdan sodir bo'layotgan ijtimoiy voqea-hodisaga adekvat baho bera oladigan, tafakkur faoliyatining ob'ektivligi bilan tavsiflanadigan insondir. Shaxs- "kadrlar tayyorlash tizimining bosh sub'ekti va ob'ekti, ta'lim sohasidagi xizmatlarning iste'molchisi va ularni amalga oshiruvchi»³. Jamiyatsiz shaxs, shaxssiz jamiyat bo'lmaganidek, insonning shaxs sifatida kamol topishi uchun biologik, psixologik, ijtimoiy omillar sabab bo'ladi. Shaxsning axloqiy sifatleri – shaxsning aqliy jihatdan kamolotga yetishuvi uning aqliy, zehniy sifatleri, fazilatlari orqali namoyon bo'ladi: bilag'onlik, ob'ektivlik, fikrlovchilik, qobiliyatlilik va boshqalar hisoblanadi. Pedagogik muhit – ta'lim – tarbiya maqsadlariga muvofiq ravishda tuzilgan shaxslararo (o'qituvchi – tahsil oluvchi; o'qituvchi-o'qituvchi; tahsil oluvchi-tahsil oluvchi; o'qituvchi-tahsil oluvchi-jamoa; o'qituvchi-ota-onalar; tahsil oluvchi-otaona va boshqalar) orasidagi munosabatlar majmui.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Kadrlar tayyorlash milliy dasutri. Barkamol avlod-o'zbekiston taraqqiyotining poydevori.T., "Sharq", 1998 y, 41 bet
2. Tursunov I. I. , Nishonaliyev U. N. Pedagogika. - Toshkent: "O'qituvchi",2007.- 17-bet.
3. Abdullaeva Sh.A. Pedagogika.-Toshkent: Fan, 2009.- 17-bet.